

Oslo, 28.02.2022

Tiltak til styrking av dansekunstneres økonomi og arbeidstilværelse

Dansekunstnerens arbeidssituasjon og arbeidsvilkår i 2022

Dansekunstnere drifter egne kunstneriske næringer, forvalter egne kunstnerskap, går inn og ut av tilknytnings- og inntektsforhold av variert omfang og karakter. Dette komplekse vekselvirkende ekskluderer i stor grad de mer tradisjonelle rammevilkårene i arbeidslivet, der du har en arbeidsgiver som tilrettelegger for at arbeid skal gjennomføres av arbeidstakere under ordnede forhold, og hvor sosiale rettigheter og forutsigbarhet i arbeidsmengde og lønn ivaretas. Fraværet av trygge og forutsigbare arbeidsvilkår er spesielt åpenbare i dagens virkelighet. Covid-19 pandemien har for alvor vist hvor sårbart det frie scenekunstheltet er og hvordan mangelen på institusjoner, rammeverk, trygge arbeidsplasser, ryddige arbeidsforhold og god kontraktsskikk preger det prosjektbaserte scenekunstheltet. De fleste dansekunstnere er ikke i det frie feltet fordi de selv velger det, men i mangel på alternativer. Som omtalt er det i hovedsak støtteordningene som forvaltes av Norsk Kulturråd som gir mulighet til å delta i og skape den type kunst og produksjoner som utgjør våre kunstneres profesjon. Kun 8,6% av Norske Dansekunstneres om lag 900 medlemmer er faste ansatte.

Dansekunstnere i Norge er ofte utøvere/dansere, skapende/koreografer og pedagoger på en og samme tid, i et sammenflettet virke og i gjensidige avhengighetsforhold. Dette av økonomisk nødvendighet fordi det i dansekunstheltet sjelden er kontinuitet i arbeidsforhold over lengre tid. Arbeidsforholdene er alltid korte eller midlertidige. Unntaket er hvis du som danser er en av de 12 utvalgte med fast ansettelse i Carte Blanche, de 70 ansatte i Nasjonalballetten og Nasjonalballetten UNG, eller du er pedagog i videregående skolen eller kulturskolen. For en koreograf finnes det ingen faste langsiktige arbeidsforhold, som f.eks. faste ansettelsesmuligheter på f.eks. åremål.

Denne midlertidigheten er årsaken til at flere dansekunstnere veksler mellom å undervise, danse og koreografere og gjør at færre holder seg til kun én type yrkesutøvelse gjennom sitt yrkesaktive livsløp i dansekunsten. Det blir en slags tvungen profesjonsutøvelse som en følge av eget kreativt yringsbehov, egne evner, valgt yrkesvei og økonomiske behov. Alle delene av profesjonen støtter på sett og vis hverandre, ettersom en får flere bein å stå på og skaper kontinuitet i eget kunstnerskap.

Dette vekselvirkende krever utstrakt administrasjon, noe som i 75% av tilfellene gjøres av kunstnerne selv. Majoriteten av Norske Dansekunstneres medlemmer er selvstendig næringsdrivende. De veksler ikke bare mellom profesjoner, midlertidighet i prosjekter gjør at kunstnerne veksler mellom å være ansatt og få lønn eller å være oppdragstagere og få honorar. Dansekunstnerne møter denne sammensatte

kontakt@norskedansekunstnere.no

+47 21 02 71 80

Welhavens gt. 1, 0166 Oslo

www.norskedansekunstnere.no

arbeidshverdagen på en kreativ og driftig måte, men slik dette er rigget i dag oppleves det lite bærekraftig, samtidig som det skaper en utrygg tilværelse for kunstnerne. For å imøtekomme veksten, ekspansjonen og det potensialet som ligger i dansekunsten, må de strukturelle forholdene som infrastruktur av produksjonslokaler, arbeidsrom, visningsarenaer og struktur for produsenttjenester utvikles, samtidig som eksisterende ordninger må berammes slik at det gir rom for å avlønne og honorere i tråd med relle behov. I tillegg må feltets egen praksis hva gjelder kontrakter og arbeidsforhold gjennomgås. Vi ser frem til det annonserte utvalget som nedsettes av ASD og KUDs arbeid på dette området.

Den siste offentlig tilgjengelige fremstillingen av ulike kunstnergruppers inntekter fra kunstnerisk virksomhet er fra 2015¹. Denne viser at dansekunstnere i gjennomsnitt tjente 108 000 kr på ren kunstnerisk aktivitet i året. Dette i motsetning til skuespillere og dukkespillere, som rapporterte en kunstnerisk gjennomsnittsinntekt på 289 000 kr. Norske Dansekunstnere og Danseinformasjonsundersøkelse Dansekunstneres økonomi og arbeidsvilkår under koronapandemien i 2020 viser at dansekunstnere i gjennomsnitt hadde en totalinntekt på 307 200 kr i 2020. Dette er langt under landsgjennomsnittet som i følge SSB samme år utgjorde 569 900 kr.

Disse tallene viser klart og tydelig de etablerte institusjonsteatrenes betydning for inntekten til kunstnerne de ansetter og engasjerer. Dette har sammenheng med forskjellen i institusjonaliseringen av disse to scenekunstheltene. En sammenstilling av statlige tilskudd til institusjoner for hhv. teater og dans viser en enorm differanse i tilgang til et profesjonelt apparat og kunstneriske stillinger. En sammenligning av statlige tilskudd til hhv. teater- og danseinstitusjoner viser at teater er tilgodesett med en samlet finansiering på 1050 mill. kr i 2022, mens dansen i motsetning kun mottar 441 mill. kr². Denne manglende finansieringen av et solid apparat rundt dansen gjør at dansekunstnerne blir skadelidende og står overlatt til seg selv. Denne tallmessige differansen taler for seg selv. Den pågående oppbyggingen av de regionale kompetansentrene for dans og etableringen av et kraftsenter for dans i Oslo, som Prosjekt Oslo sikter mot å fasilitere, vil på sikt bidra til å utligne disse skjevhetene. Ambisjonsnivået på vegne av dansen må imidlertid heves betraktelig på politisk nivå.

For å komme behovene dansekunsten har i dag i møte må en se på og ivareta de få, men forutsigbare rammebetingelsene hvor det foreligger godt balanserte avtaler mellom arbeidstager og arbeidsgiverorganisasjonene på dansefeltet. Samtidig må vilkårene for å drive næringsvirksomhet i kunst- og kultursektoren tilrettelegges mye bedre.

Tiltak for å styrke selvstendig næringsdrivende dansekunstneres arbeidsmuligheter og -forhold

Styrking av skuespiller og danseralliansen

Et viktig tiltak for å styrke og sikre økonomien for dansekunstnere i fremtiden er å videreutvikle og skalere opp virksomheten til SKUDA. Alliansen ansetter i dag 53 dansere og 53 skuespillere. Deres eget mål for oppskalering av virksomheten har vært å kunne ansette 150 dansere og skuespillere (hhv. 75

¹ Kunstens autonomi og kunstens økonomi 2015 s. 45. En ny inntektsundersøkelse er under utarbeidelse av Telemarksforskning, men delrapporten "Kunstnerne og koronapandemien" fra desember 2021 oppgir ikke dansekunstnere som egen kohort under omtalen av kunstneriske og ikke-kunstneriske inntekter.

² Tallene bygger på en sammenstilling av tildelinger for hhv. dans og teater fra statsbudsjettet for 2022.

kontakt@norskedansekunstnere.no

+47 21 02 71 80

Welhavens gt. 1, 0166 Oslo

www.norskedansekunstnere.no

dansere og 75 skuespillere) et tall som godt reflekterer scenekunstheltets udekkede behov. Dette målet ble først satt for 2022, men ble så utsatt til 2025 som en følge av mangel på økte bevilgninger.

Vederlagsordning for koreografer

Norske Dansekunstnere ser for tiden på muligheter for å opprette en vederlagsordning for koreografer. Det finnes i dag ingen tilsvarende ordning for vederlag for dans som det f.eks. gjør for billedkunst og musikk gjennom BONO og TONO. Opprettelsen av en vederlagsordning for koreografi og dansekunst som skapes ville styrket de skapende dansekunstnernes økonomi og mulighet til å stå i sitt kunstneriske virke. Offentlige systemer og ordninger som den kulturelle skolesekken betaler heller ikke vederlag for danseforestillinger som sendes på turné på norske skoler. Kun dersom kunstneren som har skapt verket medvirker i forestillingen får hen et honorar. Det er på høy tid å styrke anseelsen til dansekunsten gjennom å sikre solide systemer som verdsetter det skapende arbeidet.

Arbeidsrettede tiltak og velferdsordninger

Dagpenger og sykepenger/omsorgspenger ved kombinasjonsinntekter

Det må etableres permanente ordninger som gir selvstendig næringsdrivende rett på dagpenger basert på samlet inntekt fra ulike lønnsoppdrag, mindre brøkstillinger og kortvarige ansettelser dersom dette samlet overstiger 0,75G. Det er avgjørende at inntektsgrunnlaget for ytelsen fanger opp alle lønnsinntekter som kunstneren har hatt over en noe lengre periode. Kanskje bør man ser på snitt over flere inntektsår, slik man gjør ved enkelte andre ytelser. En slik ordning vil også være gunstig for yngre arbeidstakere og andre yrker med mange korte og sammensatte arbeidsforhold. Vi anbefaler at det beregnes sykepenger/omsorgspenger basert på samlet inntekt fra ulike lønnsoppdrag (frilans), brøkstillinger samt næringsinntekt. Det er avgjørende at inntektsgrunnlaget for ytelsen fanger opp alle inntekter som kunstneren har hatt over en noe lengre periode.

Trygderetter, sykepenger og pensjon

Norske Dansekunstnere inngår i Kunstnernettverket, som er en sammenslutning av 19 kunstnerorganisasjoner innenfor ulike kunstneriske felt. De omforente tiltakene vi sammen stiller oss bak er:

- Lik opptjening av trygderettigheter og pensjon, uavhengig av om man er arbeidstaker, frilanser eller selvstendig næringsdrivende
- Rett til 100 % dekning av sykepenger fra 17. dag for næringsdrivende
- Et pensjonssystem der også kunstnere og frilansere kan samle opp tjenestepensjon, med:
 - Tjenestepensjon fra første dag og første krone
 - Egen pensjonskonto som ikke følger arbeidsgiver
- Tjenestepensjon på oppdrag, stipender mv.
 - Betaling og rettigheter som lønnsstakere, når arbeidssituasjonen tilsier det • Subsidiert tilleggforsikring i folketrygden for frilansere og næringsdrivende og slutt på diskrimineringen av frilansere som også har næringsinntekt
- Minstefradrag på næringsinntekt (ENK) som ikke kommer til fratrukk i pensjonsgivende inntekt

Tariffavtaler for selvstendig næringsdrivende.

De offentlig finansierte institusjonsteatrene forplikter i dag å benytte tariff når de lønner ansatte. Kunstproduksjoner finansiert av offentlige tilskuddsordninger må også inkludere en slik forpliktelse. Norsk Kulturråd må anerkjenne danse- og scenekunstheltets minstesatser for lønn og honorarer i søknadsbudsjettene. I dag får kunstnere som søker til Norsk Kulturråds ordninger beskjed om å kutte i

kontakt@norskedansekunstnere.no

+47 21 02 71 80

Welhavens gt. 1, 0166 Oslo

www.norskedansekunstnere.no

Lønnskostnadene i budsjettene for å øke sine muligheter for tilsagn, selv i tilfeller der det opereres med halv lønn av tariffsats i offentlige teatre. Norsk Kulturråd må i fremtiden ta et aktivt ansvar og bidra til å sikre en styrking av enkeltkunstnerens økonomi og inntektssituasjon, i form av å endre innretningen av rapporteringen for egne tilskuddsordninger. Det må stilles krav til minimumslønn for alle som er involvert i prosjekter som mottar midler fra Kulturrådet og andre offentlige tilskuddsordninger.

Dagens praksis bidrar til at det produseres mye kunst for lite penger. Denne situasjonen er ikke bærekraftig på lang sikt. Så lenge dette fortsetter vil ikke de reelle kostnadene til kunstproduksjon fremkomme, og kunstnerne selv er de skadelidende. Først når kunstnerens inntekter er sikret på en anstendig måte i prosjektene som mottar støtte fra offentlige ordninger, vil myndighetene ha et reelt utgangspunkt for å vurdere hvilke bevilgninger som faktisk er nødvendige for å opprettholde et bestemt volum av ny kunstproduksjon i Norge. Dette må også på plass for at det kulturpolitiske målet om å utvikle kunst av ypperste kvalitet skal være realiserbart. Kunstnere som ikke tjener nok til å kunne leve av yrket sitt vil måtte sikre inntekter fra annet arbeid. Dette gjør at de ikke får praktisert sitt virke i en slik grad at de evner å opprettholde og heve den kunstneriske kvaliteten i sitt arbeid.

Offentlige tilskuddsyttere, som Norsk Kulturråd, må å sørge for at tilskuddsmottakere pålegges en utvidet revisjonsplikt som omfatter gjennomgang av kontrakter og honorarer for de som er tilknyttet prosjektet. Revisjonen må påse at kontrakter, honorarer og lønnssetser er i tråd med minstetariffer eller anbefalt bransjestandard. For de som mottar tilskudd må det stilles krav til at det kan dokumenteres rettmessig drift, etterlevelse av lover og regler, samt at prosjektet kan vise til overholdelse av arbeidsmiljøloven.

Arbeidstakerbegrepet må gjennomgås

Det er annonsert et utvalg av sittende kulturminister og arbeidsminister i samarbeid, som skal gå gjennom kulturfeltets praksis for tilknytning og arbeidsforhold. Dette utvalget må sammensettes av representanter med god innsikt i kunst- og kulturbransjen for å kunne gjennomgå og vurdere lovligheten i de ansettelses- og tilknytningsforhold som bransjen i dag opererer med. Koronapandemien har synliggjort og forsterket en ukultur og praksis i den private scenekunstbransjen som har vært sedvane i mange år, der arrangører velter store deler av den økonomiske risikoen over på enkeltkunstnere og utøvere i form av svært dårlige kontrakter og honorarer. Det er i dag svært mange kunstnere som må ta oppdrag som selvstendig næringsdrivende, der oppdragets art og arbeidets innhold tilsier at de skulle vært ansatt. For å komme denne ukulturen til livs ser vi det som nødvendig at myndighetenes tar del i å stagge denne ukulturen og tydeliggjøre arbeidslivets standarder også for scenekunstfeltet. Interesseorganisasjonene som representerer kunstnerne har dessverre ikke ressurser og kapasitet til å komme denne ukulturen til livs alene.

Arbeidsgruppen bør også komme med forslag til reguleringer og krav som kan motvirke den praksisen i feltet vi i dag ser som problematisk og som hindrer våre kunstnere en anstendig arbeidshverdag som selvstendig næringsdrivende. Samme arbeidsgruppe bør være bidragsytende i vurderingen med å rigge systemer og regelverk som ivaretar selvstendig næringsdrivende på en bedre måte enn i dag.

Tiltak mot hets og trakassering

Kunstnere i Norge opplever i dag økende grad av hets og trakassering og dansekunstnere er spesielt utsatte. Dette viser rapporten Kunstnere vurderer ytringsfriheten - 2020 som er utarbeidet av Fritt Ord. Dette er et problem som bør tas tak i umiddelbart, slik at en ukultur der kunstnere hetses, sjikaneres og trakasseres ikke får lov til å feste og forplante seg i samfunnet. Hvordan vi sammen motarbeider denne

kontakt@norskedansekunstnere.no

+47 21 02 71 80

Welhavens gt. 1, 0166 Oslo

www.norskedansekunstnere.no

økende utsattheten trenger også politisk forankring og et spisset fokus fra flere hold. Den utsattheten dansekunstnere i økende grad melder om, oppleves å henge tett sammen med arbeidsvilkår og arbeidsmuligheter. Den enkelte kunstner opplever å stå uten et forsvar dette mye grunnet mangler på infrastruktur som verner og bistår når slike hendelser inntreffer.

Norsk kulturråd er ilagt et ansvar for å motvirke dette, men vi mener deres oppdrag og mandat kunne vært utvidet hva gjelder å stå opp for kunstneren og kunstens verdi i samfunnet når trakassering skjer. Det burde ligge i Rådets ryggmargsrefleks å fremsnakke kunstneren og kunsten. KUD må i sine innstillinger av kandidater til Rådet se hen til disse hensynene og velge personer med omhu, slik at forvaltningen av Norsk kulturfond skjer i henhold til gjeldende lover og bestemmelser som regulerer slike forhold. Det vil i fremtiden også bli ekstra viktig at det etableres ordninger på tvers av myndigheter, bevilgende fond, de etablerte scenekunstinstitusjonene og kunstnerorganisasjonene som kan komme raskt på banen når kunstnere opplever trusler og hets, og igangsette tiltak umiddelbart. Kunnskap, koordinering og et organ som kan bistå med å behandle denne type saker bør utvikles. Det offentlige ordskiftet, kulturjournalistikken og kunstkritikken bør også i denne sammenheng anerkjenne sitt ansvar for å løfte dansekunsten spesielt frem på en kunnskapsrik og grundig måte.

Tiltak for å styrke dansepedagogenes arbeidsmuligheter og -forhold

Dansepedagoger jobber hovedsakelig i kulturskolen, videregående skole og ved private danseskoler. Deres arbeidshverdag er svært ulik og preges av forskjellige tilknytnings- og arbeidsforhold. Som en følge av dette har mange dansepedagoger en utfordrende arbeidsvirkelighet å stå i.

Dansepedagoger har generelt en kortere undervisningssesong enn andre lærere. Dette har sammenheng med at arbeidstiden som er normert til undervisning og utvikling av undervisningsopplegget raskt fylles opp som en følge av de utstrakte oppgavene en dansepedagog har. I tillegg til å sørge for egentrening, utvikle klasseundervisning, oppfølging av elever og administrativt arbeid skal dansepedagogene også skape koreografisk materiale til forestillinger og følge opp de enkelte elevene. Der pedagoger som underviser i musikk kan sammenstille et repertoar av eksisterende verker forventes det ofte at dansepedagogen utvikler en spesialtilpasset koreografi for sine elever. Dette gjør at den normerte arbeidstiden brukes opp veldig fort. Som en kompensasjon for denne periodiske tyngre arbeidsbyrden har dansepedagogene en kortere undervisningssesong. Det bør ses på muligheter for kulturskolene og de videregående skolene til å finne andre muligheter for kompensasjon for dette.

Dansepedagoger i kulturskolene

En kartlegging gjort av Norske Dansekunstnere i 2020 viste at av i alt 266 kulturskoler i Norge tilbyr 184 undervisning i dans. Det var ansatt 231 dansepedagoger ved disse 184 kulturskolene. Dansepedagoger som er tilknyttet Kulturskolene har få muligheter for hele stillinger, noe som gjør arbeidshverdagen deres oppsplittet og sammensatt. Tiltakene som ble skissert i Barne- og ungdomskulturmeldingen, der man så på muligheter for å gi utdanning i pedagogikk slik at kunstnere kan få hele stillinger på tvers av kulturskolen og den vanlige skolen, er et tiltak vi ser vil kunne komme dansepedagogene til gode. Rammeverket for og tariffavtalene i kulturskolen er imidlertid ikke godt nok rigget for dansepedagogene. Dette handler bla. om at den kompetansen som ønskes inn i disse stillingene ikke lar seg vurdere eller kvalitetssikre gjennom de gjeldende standardene for kompetansekrav. Dette handler om at det for mange dansestiler ikke finnes et formelt utdanningstilbud i Norge. Dette gjelder særskilt innenfor

kontakt@norskedansekunstnere.no

+47 21 02 71 80

Welhavens gt. 1, 0166 Oslo

www.norskedansekunstnere.no

populære sjangre som f.eks streetdance, der mange pedagoger har tilegnet seg et profesjonelt virke enten gjennom praktisk utøvelse over mange år, eller fra utdanningsinstitusjoner som ikke er NOKUT-godkjent.

Dansepedagoger ved private danseskoler

For dansepedagoger tilknyttet eller ansatt ved private danseskoler er utgjør også små stillinger og sviktende arbeidsbetingelser de største utfordringene. Mange blir leid inn som selvstendig næringsdrivende der arbeidets art tilsier at de skulle vært tilbudt fast ansettelse. For deres honorarer og lønninger finnes i dag kun en veiledende avtale og satser for tilknytningen av pedagoger ved private danseskoler. Skolene er imidlertid ikke underlagt en forpliktelse om å følge disse. Disse skolene opererer ofte utelukkende kommersielt. Usikkerhet i inntekter, behovet for en gitt elevmasse for å kunne forsvare leieutgifter og andre kostnader gjør at skolene i flere tilfeller lempet deler av risikoen i kostnadsbildet over på pedagogene og tilbyr dårligere arbeidsavtaler enn arbeidets art skulle tilsa. En avtale om å legge noe av kulturskoletilbudet til disse skolene eller se på andre muligheter for det offentlige til å dekke f.eks. leieutgifter eller andre faste kostnader kunne bidratt til å sikre vilkårene for de tilknyttede pedagogene.

Dansepedagoger i videregående skole

For pedagoger ansatt i videregående skole er vilkårene noe bedre. Blant våre medlemmer er det her en større andel som er fast ansatte. Likevel er det slik at mange ikke får faste ansettelser fordi de ikke har riktig formell utdanning. F.eks. street dance finnes det ikke en formell utdanning for i Norge. Uten en formell kunstneriske utdanning kan man ikke søke om opptak på PPU og slik få en ansettelse ved de videregående skolene. Likevel ønsker de videregående skolene å tilknytte seg kompetanse innen slike sjangre. Kunstneren blir da den skadelidende, fordi hen ikke får betalt i henhold til den kompetansen hen innehar. Det må ses på muligheter for å finne smidige løsninger for at kunstnerne skal få bedre arbeidsbetingelser også i det offentlige skoleverket.

Muligheter for ansettelse av dansepedagoger i kommunene til folkehelsens fremme

Danse- og bevegelsesundervisning har svært positive folkehelsegevinster. I fremtiden vil det kunne avstedkomme stor samfunns effekt av å ansette dansepedagoger i kommunale stillinger, som kan bidra i bevegelsesundervisning og motorisk styrking for eksempel for eldre. Dans er en kompetanse som har ringvirkninger langt forbi dansen og det er på tide at samfunnet anerkjenner verdien av dette og tar uttrykket i bruk også på nye arenaer. Kommunalt ansatte dansepedagoger kan f.eks. tilknyttes regionale kompetansesentre der dette finnes, og fungerer som bindeledd mellom befolkningen og den profesjonelle dansen. Her er det mulig å utvikle tilbud rettet mot skoler, eldreomsorg og andre grupper som kan ha nytte av undervisning i bevegelse og dans.

kontakt@norskedansekunstnere.no

+47 21 02 71 80

Welhavens gt. 1, 0166 Oslo

www.norskedansekunstnere.no